

Poř. č. 16/2002

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k otázce přípustnosti kontroly odesílání korespondence obviněným jeho obhájci

Ustanovení § 42 odst. 1 vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění vyhlášky č. 292/2001 Sb., upravující evidenci korespondence obviněného správou věznice, nelze vykládat tak, aby bylo na újmu obhajovacím právům obviněného; nelze proto s odkazem na něj bránit obviněnému v předávání písemností jeho obhájci v osobním styku při návštěvě obhájce u obviněného ve věznici.

Na základě konkrétního poznatku z praxe, zjištěného státním zastupitelstvím při výkonu dozoru ve vazební věznici,¹ řešilo Nejvyšší státní zastupitelství otázku problému přípustnosti či nepřípustnosti kontroly předávání korespondence mezi obviněným a jeho obhájcem.

Podle názoru, uplatněného v metodickém pokynu Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 21. 6. 2001 sp. zn. 2 VZd 1084/2001, jenž vzešel z poznatků z výše uvedeného případu, musí vést věznice v souladu s § 42 odst. 1² vyhl. č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění vyhl. č. 292/2001 Sb. (dále jen „řád výkonu vazby“) náležitý přehled o veškeré korespondenci, což je třeba vztáhnout i na písemnosti předávané mezi obhájcem a obviněným. Z toho vyplývá, že písemnosti musí být zaevidovány příslušným orgánem Vězeňské služby a následně předány obhájci či obviněnému. Řád výkonu vazby byl vydán na základě zákonného zmocnění (§ 31 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o výkonu vazby“) a stanovení povinnosti Vězeňské služby evidovat veškerou korespondenci je tedy zákonné. Co se rozumí kontrolou korespondence, pak upravuje § 13 odst. 2 věta první³ zákona o výkonu

¹ Odpovědnými pracovníky Vězeňské služby České republiky ve vazební věznici Liberec bylo zjištěno předání písemností od obviněného jeho obhájci, aniž o předání korespondence byly vyrozuměny orgány Vězeňské služby ČR. Po tomto zjištění ředitel vazební věznice podal na obhájce stížnost k České advokátní komoře, která následně vyhodnotila jednání obhájce jako správné, v souladu s pravidly profesionální etiky a soutěže advokátů České republiky a opřela postup obhájce o § 13 odst. 3 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

² Správa věznice vede přehled o korespondenci obviněného podléhající kontrole orgánu, který vede řízení. V evidenční kartě obviněného se eviduje veškerá korespondence uvedená v § 13 odst. 3 citovaného zákona; ostatní korespondence se eviduje pouze v případě, že je zasílána doporučeně.

³ Korespondence podléhá kontrole, která zahrnuje seznámení se s obsahem písemností.

vazby; z toho je zřejmé, že obsahově se jedná o zcela jiný institut než je její evidence. Jakékoli volné předávání korespondence mezi obviněným a obhájcem se podle tohoto názoru považuje za nepřipustné.

Kontrolní rada České advokátní komory, která věc na podkladě stížnosti na postup příslušného advokáta posuzovala, zaujala k danému problému stanovisko, podle něhož by dodržování tohoto metodického pokynu znamenalo zakotvení protiprávního postupu a nepřipustné omezení styku obviněného s obhájcem, a to v rozporu s článkem 6 odst. 3 písm. b) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.⁴ Nelze omezovat práva obviněného a obhájce, aby si při návštěvě ve vazební věznici předávali písemnosti, které se týkají obhajoby. Argumentovala zejména tím, že:

- ustanovení § 13 odst. 1⁵ a odst. 3⁶ zákona o výkonu vazby a ustanovení § 42 odst. 1 řádu výkonu vazby se týkají výlučně korespondence mezi obviněným a obhájcem,
- metodický pokyn směřuje nepřipustnost kontroly a doručování korespondence,
- dochází ke směšování pojmu korespondence a předání písemností obviněným jeho obhájci; pod korespondencí je třeba rozumět písemný styk mezi obhájcem a obviněným, který se děje převážně poštou a u obhájce výlučně poštou; zde nelze mluvit o korespondenci, ale o prostém předání listin u příležitosti návštěvy obhájce u obviněného,
- tento postup (event. předávání listin) není upraven žádným zákonným ani podzákonným předpisem, podle obecných zásad styk obhájce s obviněným nemůže a nesmí podléhat žádné kontrole, a to bez ohledu na zákonný důvod vazby (§ 33 odst. 1 tr. řádu, § 13 odst. 3 věta první, § 14 odst. 3 zákona o výkonu vazby),
- z výše uvedených obecně závazných předpisů lze dovodit, že nejen rozhovor mezi obviněným a obhájcem při návštěvě ve vazbě, ale ani dopisy odesílané obviněným obhájci nesmí být žádným způsobem sledovány a naopak; totéž musí tedy platit i v případě, kdy tato korespondence je předávána přímo obhájci či naopak při osobní návštěvě obhájce u obviněného ve vazbě,
- poukaz na potřebu "náležitýho přehledu o veškeré korespondenci obviněného včetně korespondence s obhájcem" zde není na místě, nelze nařizovat, aby listiny vztahující se k obhajobě byly zasílány výlučně poštou (může totiž hrozit nebezpečí z prodlení a je věcí obhájce, event. obviněného, aby v pravý čas a pokud je to zapotřebí neprodleně, se dostatečným způsobem připravil na obhajobu); pokud je v rámci této činnosti zapotřebí projednat písemnosti přímo, event. bezprostředně je

⁴ Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva... b) mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby;...

⁵ Obviněný může přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení (dále jen "korespondenci") bez omezení.

⁶ Kontrola korespondence je nepřipustná mezi obviněným a jeho obhájcem, mezi obviněným a státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí anebo konzulárním úřadem cizího státu 4a) anebo mezi obviněným a mezinárodní organizací, která je podle mezinárodní úmluvy, již je Česká republika vázána, příslušná k projednávání podnětů týkajících se ochrany lidských práv. Tato korespondence se adresátu odesílá a obviněnému doručuje neprodleně.

předat z důvodu neodkladnosti, nelze z toho dovozovat, že by došlo k porušení kterýchkoli právních předpisů, byť je třeba konstatovat, že obvykle jsou tyto záležitosti mezi obhájcem a obviněným vyřizovány korespondenčně,

- za zcela nepřípadný se považuje poukaz metodického pokynu na předávání balíčků ve smyslu § 47 odst. 3⁷ řádu výkonu vazby jako na argument proti přípustnosti předávání poznámek obviněného a jiných listin (podle citovaného ustanovení při návštěvě obviněného s obhájcem může být předán balíček podle § 16 odst. 2⁸ zákona o výkonu vazby); metodický pokyn z toho dovozuje, že může být předán pouze balíček, výše uvedené ustanovení neupravuje nic jiného než právě režim předávání balíčků; pokud jde o osobní styk, upravuje toto ustanovení pouze režim místa, kde ke styku ve věznici dochází a dále režim doby, kdy je obviněný k obhájci předveden.

S argumentací České advokátní komory proti názoru, zaujatému v uvedeném metodickém pokynu, se lze v podstatě ztotožnit. K uplatněným argumentům je možno z hlediska obecného pohledu na daná zákonná ustanovení dodat ještě následující:

Podstatou sporu je, zda ustanovení § 42 odst.1 řádu výkonu vazby stanoví **bezvýjimečně** jednoznačnou **povinnost zaevidovat každé písemné podání, které obviněný adresuje svému obhájci**, což by pak na druhé straně, vylučovalo možnost dodat mu je jinak než prostřednictvím příslušných orgánů vězeňské služby (tedy zpravidla i poštou nebo prostřednictvím jiného subjektu poskytujícího poštovní služby).

Nelze přehlédnout, že tu jde o výklad podzákoné normy, nikoli o přímý výklad určitého konkrétního ustanovení zákona o výkonu vazby; ten tuto otázku výslovně neupravuje. Protože tento výklad určitého ustanovení prováděcího právního předpisu vydaného k uvedenému zákonu nemůže odporovat smyslu samotného zákona, je východiskem řešení pochopení smyslu úpravy obsažené v ustanovení § 13 odst. 1 až 3 zákona o výkonu vazby.

Podle ustanovení § 13 odst. 3 zákona o výkonu vazby korespondence⁹ mezi obviněným a jeho obhájcem nepodléhá žádné kontrole. Požadavek na provádění kontroly, resp. na její umožnění, by byl v rozporu jak s konkrétními ustanoveními platných zákonů, tak i se závazky, které v této oblasti Česká republika přijala a je jimi (pokud jde o výkon práva na obhajobu) vázána. Zejména jde o čl. 6 odst. 3 písm. b) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (ve znění příslušných protokolů). Pokud ustanovení § 13 odst. 3 zákona o výkonu vazby *expressis verbis* vylučuje právo kontroly takové korespondence obviněného – a totéž platí i o korespondenci zasílané dalším orgánům uvedeným v odstavci 3 tohoto ustanovení – pak je nutno si položit otázku, jaký smysl by mělo trvat na důsledném zaevidování každého písemného podání, jež by obviněný chtěl svému obhájci doručit. Z pohledu případného omezení práva obviněného tento výklad žádný smysl nedává, protože to omezit legálně způsobem nelze. Šlo by tedy pouze o administrativní úkon, který by

⁷ Zřejmě mělo jít správně o citaci § 47 odst. 2 cit. vyhl., který stanoví: „Při návštěvě obviněného s obhájcem a advokátem může být předán balíček ve smyslu § 16 odst. 2 zákona.“

⁸ Obviněný má právo jedenkrát za 3 měsíce přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg. Omezení se nevztahuje na balíčky obsahující oblečení zasílané za účelem jeho výměny, knihy, denní tisk a časopisy a hygienické potřeby.

⁹ Zde míněno v širším smyslu, tj. bez ohledu na způsob doručování příslušných písemností adresátu.

ve svém důsledku skutečně jen omezoval právo obhajoby a mohl vést až k absurdním situacím v praxi.¹⁰

Tedy ustanovení § 42 odst. 1 řádu výkonu vazby nutno vykládat tak, že **jeho účelem je přinejmenším také chránit práva obviněného**. Jinak řečeno, jeho účelem je - kromě jiného - zabezpečit, aby právě v těchto případech, kdy jde o korespondenci, kterou nelze kontrolovat a která je zasílána zvlášť určeným subjektům, byla zajištěna alespoň její evidence v takovém rozsahu, aby z ní bylo možno usoudit, zda korespondence byla **řádně a bez průtahů odeslána**.

Jde-li o korespondenci mezi obviněným a jeho obhájcem, resp. lépe řečeno, jde-li o písemný styk mezi obhájcem a obviněným,¹¹ žádné zákonné ustanovení výslovně obviněnému nezakazuje a ani mu zakázat nemůže, aby osobně předával svému obhájci písemné pokyny, stanoviska a návrhy činěné v rámci své obhajoby¹² při návštěvě obhájce u obviněného ve věznici a naopak, žádné zákonné ustanovení obviněnému neukládá a ani uložit nemůže, aby tak učinil výlučně a jenom prostřednictvím subjektu poskytujícího poštovní služby. Proto může obviněný obhájci taková podání předávat v době jeho návštěvy ve věznici, aniž by taková korespondence mohla podléhat nejen kontrole (tam to zákon výslovně vylučuje), ale i evidenci, kde je to vyloučeno prostě z povahy věci.¹³

Navíc i stávající úprava § 42 odst. 1 řádu výkonu vazby, která je odlišná od úpravy předcházející, potvrzuje závěry, které se zde činí. Toto ustanovení nově formuluje povinnost věznice vést evidenci jednak:

- o veškeré korespondenci, která je adresována subjektům uvedeným v § 13 odst. 3 zákona o výkonu vazby,

¹⁰ Bylo by protismyslné, aby v zájmu zaevidování příslušného písemného podání v evidenci věznice pro ten účel, aby bylo podání posléze obhájci řádně a včas doručeno, se musel obviněný či obhájce nejprve odebrat do příslušného oddělení věznice, tam nechal podání zaevidovat a pak si ho zase převzal, což by se jistě muselo vyznačit v příslušných evidencích věznice jako odeslání (doručení?) obhájci. Anebo by obviněný musel obhájci sdělit jeho obsah, popřípadě mu jej přečíst a pak mu podání odeslat poštou prostřednictvím orgánů vězeňské služby.

¹¹ K podpoře názoru na nepřipustnost omezování tohoto styku mezi obviněným a obhájcem byl uplatněn i názor, podle něhož v posuzovaném případě se vůbec nejedná o korespondenci ve smyslu uvedených předpisů, jež podle uvedených předpisů podléhá kontrole (nikoli evidenci). Ve skutečnosti se tu jedná pouze o předání podkladů k obhajobě.

¹² Samozřejmě lze vznést námitku, že musí jít o písemnosti týkající se pouze výkonu obhajovacího práva v dané konkrétní věci, v níž obhájce obviněného ve věznici navštíví. Tato námitka je jistě správná, avšak v praxi je nerealizovatelné provést důslednou a dostatečnou kontrolu takové písemnosti, aby se zjistil skutečný stav a přitom nebyl porušen zákonný zákaz kontrolovat obsah korespondence mezi obviněným a jeho obhájcem. Neboť jen podle obsahu této korespondence lze posoudit, zda nedošlo v daném případě ke zneužití uvedeného práva ze strany obviněného či obhájce, nejspíše však - pokud už k tomu dojde - ze strany obou. V těchto případech proto musí být *a priori* dána důvěra postupu obhájce, neboť z tohoto principu zákon vychází ve všech případech, kdy vylučuje možnost zásahu orgánů činných v trestním řízení do tohoto kontaktu (viz např. § 88 odst. 1 věta druhá a třetí tr. ř. o nepřipustnosti odposlouchávání komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem; obdobně srov. i § 158d odst. 1 větu druhou tr. ř.).

¹³ „**Dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby (dále jen "obviněný"), hledět, jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti. Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného a nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku.**“ Zákon o výkonu vazby v tomto ustanovení § 2 vyjadřuje smysl omezení namířených proti obviněnému i obecné meze práv a povinností, které má jak obviněný, tak i stát. Ve smyslu této zásady je třeba pohlížet i na řešený problém.

- dále pak o korespondenci podléhající kontrole orgánů, které vedou příslušné řízení,
- konečně ještě o korespondenci ostatní, která je však zasílána doporučeně, nikoli tedy „obyčejně“.

I z toho vyplývá, že evidenční povinnost, pokud jde o korespondenci obviněného, není stanovena jako absolutní a tím spíše lze těžko shledávat smysl v absolutním uplatňování této povinnosti u takové korespondence, která nepodléhá žádné kontrole orgánů vězeňské služby a odehrává se mezi obhájcem a obviněným. Tedy v rámci vztahu, do něhož může stát vstupovat jen velmi omezeně¹⁴ a činit překážky takovému styku prakticky vůbec nesmí.¹⁵

Toto stanovisko bylo vydáno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová, v. r.

¹⁴ Viz § 37a a § 40a tr. ř.

¹⁵ Viz zejména § 33 odst. 1, § 41 odst. 2, již citované § 88 odst. 1 a § 158d odst. 1 tr. ř., § 168 odst. 3 tr. zák.